

Robert Wiluś

SPRAWOZDANIE Z X KONGRESU EUROPEJSKIEGO
STOWARZYSZENIA CZASU WOLNEGO I REKREACJI (ELRA):
„LEISURE, CULTURE AND TOURISM IN EUROPE. THE CHALLENGE
FOR RECONSTRUCTION AND MODERNIZATION OF COMMUNITIES”,
DUBROWNIK (CHORWACJA), 29 WRZEŚNIA – 1 PAŹDZIERNIKA 1997 r.

COMPTE-RENDU DE Xe CONGRÈS EUROPÉEN DE L'ASSOCIATION
DU TEMPS LIBRE ET DE LA RÉCRÉATION (ELRA): „LEISURE,
CULTURE AND TOURISM IN EUROPE. THE CHALLENGE FOR
RECONSTRUCTION AND MODERNISATION OF COMMUNITIES”,
DUBROVNIK (CROATIE), 29 SEPTEMBRE – 1 OCTOBRE 1997

REPORT FROM THE 10th CONGRESS OF THE EUROPEAN LEISURE
AND RECREATION ASSOCIATION (ELRA): 'LEISURE, CULTURE
AND TOURISM IN EUROPE. THE CHALLENGE FOR RECONSTRUCTION
AND MODERNISATION OF COMMUNITIES', DUBROVNIK (CROATIA),
29th SEPTEMBER – 1st OCTOBER 1997

W dniach 29 września – 1 października 1997 r. w Dubrowniku w Chorwacji odbył się X Kongres Europejskiego Stowarzyszenia Czasu Wolnego i Rekreacji (ELRA¹) pt. „Leisure, Culture and Tourism in Europe. The Challenge for Reconstruction and Modernization of Communities”. Przewodnim motywem licznych wystąpień oraz dyskusji w czasie kongresu były przemiany społeczne, a także ekonomiczne² związane z narastającym w ostatnim okresie procesem „globalizacji” czasu wolnego, rekreacji i turystyki. Kongres w Dubrowniku był pierwszym spotkaniem na którym zjawisko „globalizacji” uznano za nowe wyz-

¹ ELRA – European Leisure and Recreation Association – powstała 10.01.1972 r. w Genewie. Jest ona organizacją społeczną, której członkami są zarówno osoby fizyczne (planisci, naukowcy, urzędnicy, specjaliści od edukacji w zakresie czasu wolnego i rekreacji, politycy itd.), jak i różnego rodzaju instytucje (rządowe, samorządowe – lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe, naukowe itd.), które zajmują się czasem wolnym i rekreacją. ELRA posiada oficjalny status Rady Europy i funkcjonuje jako regionalny przedstawiciel Światowego Stowarzyszenia Czasu Wolnego i Rekreacji – WLRA (World Leisure and Recreation Association). WLRA posiada specjalny status UNESCO. Celem ELRA jest wielodyscyplinarna wymiana poglądów, idei, pomysłów, kształtująca politykę w zakresie czasu wolnego i rekreacji w Europie. Cel ten jest realizowany poprzez regularne spotkania, sympozja, i kongresy, na których spotykają się eksperci naukowcy czasu wolnego i rekreacji ze wszystkich krajów Europy. W ramach ELRA działają także komisje: planowania w zakresie rekreacji, zarządzania czasem wolnym, badania czasu wolnego, informacji i dokumentacji, kształcenia kadr dla potrzeb edukacji w zakresie czasu wolnego i rekreacji.

² W Europie Zachodniej przemiany te określa się także mianem *second modernization*.

wanie dla licznych działań badawczych i praktycznych podejmowanych przez ELRA. Czas wolny i rekreacja traktowane są obecnie przez wielu ekspertów z ELRA jako wyznaczniki nowego rozwoju społecznego i ekonomicznego na płaszczyźnie międzynarodowej współpracy. Stanowią one istotny kulturalny i ekonomiczny czynnik wpływający na jakość życia oraz umożliwiają zrozumienie zróżnicowania kulturowego jednoczącej się Europy. Wyzwaniem dla ELRA jest likwidowanie różnic istniejących między Wschodem i Zachodem, a także Północą i Południem Europy w zakresie dostępności do czasu wolnego i różnego rodzaju form rekreacji. Czas wolny, rekreacja i turystyka stały się w ostatnim okresie główną siłą innowacyjną wielu zmian zachodzących w Europie.

Założeniem X Kongresu ELRA był fakt, że społeczeństwa Europy przechodzą ciągle i dynamiczne zmiany pod wpływem rozwoju usług turystycznych. Szczególnie jest to widoczne w krajach objętych do niedawna konfliktem wojennym. Takie kraje, jak np. Chorwacja, muszą w najbliższym czasie odbudować zniszczone miasta i wsie, ale także dostosować infrastrukturę turystyczną do standardów, jakie będą obowiązywać w przyszłej Europie. Liczne praktyczne przykłady tego typu poczynąń i różnego rodzaju teoretyczne modele rozwiązań stanowiły istotną część prezentowanych referatów i wystąpień. Na miejsce obrad X Kongresu ELRA wybrano malowniczo położony nad brzegiem Adriatyku, we wschodniej części Dubrownika, hotel Excelsior.

Duża liczba zgłoszonych referatów (ogółem 54 wystąpienia) i duże zróżnicowanie tematyki wystąpień spowodowało wydzielenie w programie sesji plenarnych, przeznaczonych dla wszystkich uczestników kongresu, oraz warsztatów tematycznych lub sympozjów, które uczestnik mógł sobie wybrać w zależności od zainteresowania poruszaną problematyką.

Obrady X Kongresu ELRA otworzył prof. Wolfgang Nahrsted z uniwersytetu w Bielefeld (Niemcy), który od 1996 r. pełni funkcję Prezydenta ELRA³. W wystąpieniu pt. „Leisure, Culture and Tourism: Their New Role in Europe” przedstawił on główne założenia i cele kongresu oraz zapoznał zebranych z historią ELRA. Następnie głos zabrała prof. Milena Persič, Dziekan Faculty of Hotel Management and Tourism⁴ Uniwersytetu w Rijece, który był głównym organizatorem X Kongresu ELRA. Prof. M. Persič w imieniu władz uczelni powitała wszystkich uczestników spotkania. W części powitalnej wzięli udział także przedstawiciele władz województwa dubrownickiego oraz miasta Dubrownika. W dalszej kolejności głos zabierali przedstawiciele głównych sponsorów: UNESCO – prof. Mislav Ježić (Chorwacja), Prezydent Paneuropean Union, Wiceprezydent Narodowej Komisji Chorwackiej UNESCO oraz WLRA – prof. Gerald Kenyon (Kanada), Sekretarz Generalny tej organizacji. Prof. M. Je-

³ Poprzedni prezydenci ELRA: 1972–1983 – dr Alfred Ledermann (Szwajcaria), 1983–1986 – dr Lech Erdman (Polska), 1987–1996 – dr Christian Casparis (Szwajcaria).

⁴ Siedziba Faculty of Hotel Management and Tourism mieści się w Opatiji.

żyć w wystąpieniu pt. „The Role of Culture, Leisure and Travel in European History” nawiązał do historii rozwoju turystyki, w której główną rolę odegrało m. in. bogate i zróżnicowane dziedzictwo kulturowe Europy. Z kolei prof. G. Kenyon witając zebranych gości, mówił o szerokich i licznych powiązaniach na płaszczyznach czasu wolnego i rekreacji WLRA z ONZ.

Po części powitalnej, pierwszego dnia X Kongresu ELRA (29 września), miała miejsce sesja plenarna dotycząca roli turystyki i rekreacji w procesie rekonstrukcji i modernizacji („Reconstruction and Modernization by Leisure, Culture and Tourism”). Została ona podzielona na dwie części: część I dotyczyła trendów, II odnosiła się do doświadczeń. W części I prof. Horst Opaschowski z Uniwersytetu w Hamburgu (Niemcy) w referacie pt. „The Future of Leisure, Culture and Tourism in Europe: The Challenge for Politics and Society” zarysował główne tendencje w konsumpcji czasu wolnego na świecie, sygnalizując zbliżanie się momentu schyłku pracy jako najważniejszego elementu aktywności życiowej człowieka. W drugim wystąpieniu, pt. „Re-Balancing – Incomplete Modernization: Traditional and New Forms of Tourism in Job-Holding and Leisure Society” prof. Bernd Marin, socjolog z European Centre for Social Welfare, Policy and Research w Wiedniu (Austria), przedstawił zmiany proporcji czasu wolnego i czasu pracy w życiu człowieka. Na podstawie przeprowadzonych przez siebie badań stwierdził on, iż do 2010 r. długość czasu wolnego wzrośnie do 2300 godz./rok (w 1950 r. – 1950 godz./rok). Natomiast czas pracy ulegnie skróceniu do 1600 godz./rok (w 1950 r. – 2700 godz./rok). Jednocześnie prof. B. Marin zjawisko „globalizacji” nazwał mitem, stwierdzając, że mamy do czynienia z internacjonalizacją i nacjonalizacją czasu wolnego i rekreacji. Ostatni referat w pierwszej części, pt. „Modernization and Prestige: Tourism as a Motor of Social Change”, zaprezentował prof. Wolf Wagner z Polytechnic Erfurt (Niemcy). Wystąpienie dotyczyło zależności między ekonomicznymi i kulturowymi aspektami czasu wolnego różnych grup społecznych. Druga część sesji plenarnej była poświęcona omówieniu doświadczeń w zakresie modernizacji miast dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego. Vido Bogdanović, Mer Dubrownika, w referacie pt. „Dubrovnik – Fife Years without Tourism: The New Meaning of Leisure, Culture and Tourism for Reconstruction and Modernization” przedstawił model rekonstrukcji i modernizacji Dubrownika, zmierzający do stworzenia centrum turystyczno-krajoznawczego. W drugim wystąpieniu, pt. „Two Tales of One City: Alternative Accounts of the Place of Leisure and Tourism in Urban Renewal in Plymouth”, dr David Willey z University College of St. Mark and St. John w Plymouth (Wielka Brytania) przedstawił teoretyczny model planowania rozwoju usług rekreacyjnych i turystycznych w mieście na przykładzie Plymouth. W następnym referacie, pt. „Tourism Marketing and City Development – Base for Modernization of Communities”, prof. Walter Freyer z TU Dresden (Niemcy) mówił głównie o narzędziach marketingu, takich jak strategie rozwoju turystyki, badania marketingowe, analizy

rynku, które kształtują produkt turystyczny miasta. W ostatnim wystąpieniu, zatytułowanym „Role and Development of Themeparks – Model: East Europe” Emmanuel Mongon, Managing Director of Imaginvest (Paryż – Francja) zaprezentował historię i znaczenie parków tematycznych dla rozwoju rekreacji na świecie. Omówił on także na przykładach różnych parków tematycznych najczęstsze błędy występujące przy projektowaniu, a następnie zarządzaniu parkami tematycznymi, udzielając tym samym wskazówek dla ewentualnych początników w tym kierunku przedstawicielom państw Europy Środkowej i Wschodniej. Po sesji plenarnej tego samego dnia odbyło się jeszcze spotkanie na starym mieście w Pałacu Sponza połączone z otwarciem wystawy pt. „Mediterranean and Central European Cultural Landscape of Croatia”.

Drugiego dnia X Kongresu ELRA odbyły się sesje warsztatowe. W części przedpołudniowej spotkania miały charakter prezentacji i dyskusji kameralnych odbywających się w kilku salach jednocześnie. Poszczególne sesje warsztatowe dotyczyły: rekonstrukcji i modernizacji poprzez kulturę, turystykę i rekreację („Reconstruction and Modernization by Leisure, Culture and Tourisme”), praktycznego modelu i wyników badań nad usługami rekreacyjnymi dla uczniów („Leisure Service for School Children: Practical Models and Research Results”), turystyki zdrowotnej („Health Tourisme”), rozwoju lokalnego związanego z planowaniem wypoczynku i turystyką w mieście („Community Development by Leisure Planning and City Tourism”), badań nad czasem wolnym, kulturą i turystyką („Research in Leisure, Culture and Tourisme”), rekreacji, turystyki i kultury młodzieżowej w Europie („Youth Leisure, Culture and Tourisme in Europe”), turystyki i środowiska („Tourisme and Environment”) i kształcenia kadry dla turystyki i rekreacji („Education of Leisure, Culture, Tourisme Professionals”). Po południu odbyła się część terenowa kongresu. Organizatorzy przewidzieli możliwość uczestniczenia w pieszej wycieczce studialnej po starym mieście Dubrownika lub w wyjeździe autokarowym do oddalonej ok. 15 km na południe od miasta wioski Ćilipi. W pierwszym przypadku wycieczka dotyczyła zagadnień architektury oraz odbudowy starego miasta ze zniszczeń wojennych. Uczestnicy mieli możliwość zapoznania się z efektami przeprowadzonych w ostatnim okresie licznych renowacji zniszczonych zabytków. Wycieczkę prowadził Vjekoslav Vierda, Dyrektor Instytutu Restauracji Dubrownika. Celem drugiej wycieczki była niewielka wioska Ćilipi, niemal całkowicie zniszczona w czasie ataków serbskich nacjonalistów. Przed konfliktem Ćilipi pełniła funkcje turystyczne, podobnie jak wiele innych tego typu wiosek położonych w strefie podmiejskiej Dubrownika. Obecnie próbuje się odbudować ze zniszczeń całą wioskę i przywrócić jej dawny charakter i funkcję turystyczną. Wszelkie tego typu poczynania prowadzone są na koszt państwa. Ponadto w trakcie wycieczki zaprezentowano interesujący przykład adaptacji dawnego młyna wodnego na wysokiej klasy restaurację. Restauracja, choć położona kilkanaście kilometrów od Dubrownika, chętnie jest odwiedzana przez turystów a także mieszkańców

miasta. Wycieczkę prowadził prof. Mijo Rešetar z Katedry Turystyki i Handlu Zagranicznego Uniwersytetu w Splicie⁵. Obie wycieczki poprzedzone były wystąpieniem plenarnym dra Wenera Oppitza z Leisure, Culture and Tourism Policy (Austria) pt. „Frame of Reconstruction and Modernization of Communities”, które było teoretycznym wstępem do zagadnień prezentowanych i dyskutowanych podczas wycieczek.

W ostatnim dniu X Kongresu ELRA odbyły się jeszcze dwie sesje plenarne. W pierwszej, przedpołudniowej sesji plenarnej pt. „Goals and Means of Reconstruction and Modernization by Leisure, Culture and Tourism” zaprezentowano cztery referaty. W pierwszym wystąpieniu, pt. „Eco Leisure, Culture and Tourism: Sustainable Planning”, Robin Twite, Dyrektor Programowy ECO Peace Office w Jerozolimie (Izrael), przedstawił możliwości rozwoju turystyki wypoczynkowej wokół Zatoki Akaba nad Morzem Czerwonym z uwzględnieniem wartości środowiska naturalnego tego obszaru. Kolejny referat, pt. „Health Tourism as Modernization Factor of Spa Communities” Gerda Gehrke’a z diecezji Ewangelicko-Luterańskiej Hanoweru, dotyczył zaangażowania kościołów luterańskiego, a także i katolickiego w rozwój turystyki uzdrowiskowej w Niemczech oraz istniejących zależności pomiędzy rozwojem tej formy wypoczynku a zachodzącymi przemianami w obu kościołach. W trzecim wystąpieniu, zatytułowanym „Leisure, Culture, Tourism and the Economy – Perspectives for Service Delivery Society” prof. Hansruedi Müller z Uniwersytetu w Bernie (Szwajcaria) zwrócił uwagę na wysoki stopień współzależności pomiędzy rozwojem przemysłu turystycznego a prosperującą gospodarką i istnieniem odrębności kulturowej społeczeństwa. Ostatnie w sesji przedpołudniowej wystąpienie, pt. „Education in Leisure, Culture and Tourism for Citizen and Professionals: Goals and Results” prof. Hillela Ruskina z University Jerusalem (Izrael) dotyczyło próby określenia właściwych sposobów spędzania czasu wolnego oraz edukacji w tym zakresie jako ważnej determinanty rozwoju społeczeństwa.

W popołudniowej części sesji plenarnej zostały zaprezentowane jeszcze dwa referaty. Pierwszy, dr Tonki Pančić Kombol z Uniwersytetu w Rijecie (Chorwacja), pt. „Croatia – A Model of Modernization in Europe”, dotyczył znaczenia turystyki w rozwoju gospodarczym i społecznym współczesnej Chorwacji. Turystyka jest obecnie uważana za jeden z głównych czynników modernizacji tego państwa. Drugi referat, aktualnego Prezydenta ELRA prof. Wolfganga Nahrstedta z Uniwersytetu Bielefeld (Niemcy), pt. „Modernization through Leisure, Culture and Tourism? ELRA Perspective on Leisure, Culture and Tourism Policy: Proposals”, miał charakter wystąpienia podsumowującego główną tematykę X Kongresu ELRA. Zawierał on także szereg propozycji badawczych oraz polityki dotyczącej czasu wolnego, rekreacji i turystyki, którymi powinna się zająć w najbliższej przyszłości ELRA. Po wystąpieniu prof. W. Nahrstedta odbyła

⁵ Katedra Turystyki i Handlu Zagranicznego mieści się w Dubrowniku.

się generalna dyskusja, w której wypowiedziano się na temat perspektyw ELRA w procesie modernizacji społeczeństwa. Na zakończenie głos zabrał Manager Tourismus – Förderungsgesellschaft Bremenhaven (Niemcy), Sigismund von Dobschütz, który oficjalnie przekazał Prezydentowi ELRA zaproszenie do zorganizowania kongresu ELRA w 2001 roku w Bremenhaven w Niemczech.

X Kongres ELRA był kolejną okazją do wymiany poglądów pomiędzy osobami zajmującymi się badaniami naukowymi i edukacją w zakresie czasu wolnego, rekreacji i turystyki a profesjonalistami, którzy w swojej działalności starają się m. in. realizować nowe koncepcje, modele wypoczynku kształtowane przez naukowców z ELRA. Szeroka problematyka poruszana w licznych wystąpieniach oraz interesująca dyskusja uświadomiła uczestnikom kongresu jak szybko i na jak wielką skalę rozwija się współczesna turystyka oraz w jakim kierunku będą następować zmiany w wykorzystaniu czasu wolnego przez człowieka, i jak należy kształtować te procesy oraz jak na nie reagować.

Dr Robert Wiluś
Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
12 marca 1998 r.